

РОЗДІЛ 4. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ТРАНСПОРТНОГО ПІДПРИЄМСТВА

MANAGEMENT OF EFFICIENCY OF VEHICLE ACTIVITY

УДК 658

Андрієнко М.М.

к. е. н., доцент,
доцент кафедри економіки повітряного
транспорту
Національний авіаційний університет
Щиголь І.В.
магістр кафедри економіки повітряного
транспорту
Національний авіаційний університет

У статті розглянуто механізм управління ефективністю транспортного підприємства. Окреслено основні складові, за якими визначається механізм управління ефективністю транспортного підприємства. Досліджено передумови формування та інструменти механізму управління ефективністю транспортного підприємства.

Ключові слова: механізм, ефективність, управління, діяльність, транспортне підприємство, передумови, інструменти, принципи, фактори, умови, важелі, показники, економічні результати, транспортні послуги, обслуговування.

В статье рассмотрен механизм управления эффективностью транспортного предприятия. Очерчены основные составляющие, по которым определяется механизм управления эффективностью транспортного предприятия. Исследованы предпосылки формирования и инструменты механизма

управления эффективностью транспортного предприятия.

Ключевые слова: механизм, эффективность, управление, деятельность, транспортное предприятие, предпосылки, инструменты, принципы, факторы, условия, рычаги, показатели, экономические результаты, транспортные услуги, обслуживание.

The article considers the mechanism of management of the efficiency of a transport enterprise. The basic components determining the mechanism of management of the efficiency of the transport enterprise are determined. The preconditions of formation and tools of the mechanism of management of efficiency of a transport enterprise are studied.

Key words: mechanism, efficiency, management, activity, transport enterprise, preconditions, tools, principles, factors, conditions, levers, indicators, economic results, transport services, service.

Постановка проблеми. Проблемам управління ефективністю діяльності транспортних підприємств завжди приділялась пильна увага, оскільки саме вони залежать від результатів роботи матеріальної та нематеріальної галузей економіки. Транспортне виробництво належить до галузі матеріального виробництва, тому саме від його результатів залежать життя та діяльність населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам функціонування та підвищення ефективності діяльності транспортних підприємств присвячено праці відомих науковців. Проте в них недостатньо висвітлено механізм управління ефективністю діяльності транспортних підприємств, зокрема фактори, принципи, засоби й методи, тобто інструменти, пов'язані між собою певними зв'язками.

Постановка завдання. З огляду на залежність процесів функціонування та розвитку транспортних підприємств від ефективності діяльності зазначених метою статті є розгляд механізму управління ефективністю діяльності транспортного підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світові тенденції розвитку транспорту свідчать про значення новітніх мобільних технологій. Підвищення ефективності та якості транспортних послуг залежить від сучасної інфраструктури, рівня конкуренції, розвитку та координації діяльності різних видів транспорту разом із системою державного регулювання та управління. Стратегія на Євро-

інтеграцію потребує підвищення якості транспортних послуг, наближення рівня їх надання до європейських стандартів, зменшення негативного впливу на довкілля тощо. Ефективність діяльності підприємств транспортного комплексу залежить від багатьох чинників, зокрема характеристики транспортних засобів, матеріальних ресурсів, альтернативних видів палива, своєчасності доставки, мобільності трудових ресурсів [8]. Всі економічні процеси на будь-якому виробництві, що пов'язане з наданням послуг, неможливо охарактеризувати єдиним універсальним показником. Тому перевізна діяльність має ретельно вивчатися та аналізуватися за допомогою комплексного підходу, який реалізується бухгалтерськими, аналітичними, статистичними, техніко-економічними, нормативними, індикативними (рекомендованими), директивними (затвердженими вищою інстанцією), проектними, плановими, затвердженими чи договірними, якісними та кількісними показниками [4].

Таким чином, досліджувана тема ефективності діяльності транспортного підприємства є актуальною та заслуговує на подальший розвиток.

Результати роботи транспортного виробництва визначаються як кількісними, так і якісними параметрами. Кількісні параметри транспортного виробництва – це показники, що характеризують результати та витрати виробництва. Якісними параметрами характеризуються показники, що розраховуються як відношення результатів до витрат виробництва.

Використовуючи напрацювання з теорії та практики ефективності діяльності транспортних підприємств, доцільним вважаємо визначення основних складових механізму управління ефективністю діяльності транспортним підприємством, зокрема передумов його функціонування.

Необхідність безперервного процесу виробництва та відтворення, підвищення ефективності діяльності, забезпеченості ресурсами, підвищення якості управління є передумовами формування господарського потенціалу, який визначає конкурентоспроможність підприємства [2].

Основним критерієм ефективності діяльності транспортного підприємства є якість транспортних послуг, яка залежить від тенденцій зміни вимог з боку споживачів. Критерієм оцінювання ефективності діяльності транспортних підприємств є поєднання прибутку з високою якістю обслуговування [1, с. 213]. На ефективність діяльності транспортного підприємства впливають вчасність виконання послуг, знання персоналу щодо технології перевізного процесу, відсутність недовіри у споживачів, забезпечення різних видів безпеки, відсутність ризиків тощо. Наукові підходи до визначення сутності механізму управління ефективністю діяльності транспортного підприємства відрізняються один від одного. Так, наприклад, існують різні позиції щодо наповнення складу механізму: він має бути досить розширеним чи обмеженим основними розумінням. А. Гончарук стверджує, що процес управління ефективністю діяльності підприємства має включати повний спектр функцій управління, внутрішні та зовнішні умови роботи, має характеризуватися тривалими часовими рамками [3]. А. Куценко зазначає, що процес управління ефективністю управління діяльністю підприємства – це «цільєспрямоване оперативне регулювання діяльності за напрямками управління ефективністю для забезпечення відповідності фактичного стану підприємства заданим параметрам» [5].

Кругообіг капіталу транспортного підприємства дещо відрізняється від класичного визначення: [7]

$$Г - T_{ЗВ}^{PC} \dots П \dots T' - Г',$$

де $Г$ – грошовий капітал; T – товарний капітал; PC – робоча сила; $ЗВ$ – засоби виробництва; $П$ – продуктивний капітал; T' – товарний капітал з прирощенням; $Г'$ – грошовий капітал з прирощенням.

Перша й третя стадії кругообігу капіталу – це сфери обігу, де здійснюється обмін грошових засобів на товарний капітал і навпаки, друга стадія – це сфера виробництва, яка на транспорті у часі та просторі є неподільною, тому така складова, як T' , є логічно недоцільною під час надання послуг з переміщення вантажів. Транспортне виробництво й стадії обігу, з якими воно взаємодіє, є взаємозалежними та взаємообумовленими. Таким

чином, необхідно транспортному виробництву пристосовуватися до висунутих вимог та умов з метою повного задоволення потреб споживачів у транспортній продукції. Саме процес реалізації транспортної продукції є найбільш проблемним, тому на сучасному етапі розвитку ринкової економіки є актуальним. Саме під час здійснення переходу транспортних послуг у гроші, які можна далі використовувати у схемі кругообігу, мають реалізуватися обслуговуючі процеси, зокрема управління, планування, фінансування, страхування, інформування, стандартизація. Саме тут слід говорити про існування передумов та суперечностей формування механізму управління ефективністю діяльності транспортного підприємства. На сучасному етапі розвитку транспорту певними темпами зростання визначаються як вантажні, так і пасажирські перевезення різними видами транспорту. До передумов формування механізму управління ефективністю діяльності транспортного підприємства можна віднести зовнішні (екзогенні) та внутрішні (ендогенні).

До зовнішніх (екзогенних) передумов належать економічні та соціальні, до внутрішніх – організаційні, техніко-технологічні та соціально-економічні передумови (рис. 1).

Проте в ринкових сучасних умовах, коли ще не зовсім відпрацьовані всі транспортні механізми, оновлення техніко-технологічних засобів відбувається досить повільно. Використання системного підходу дасть змогу підвищити інвестиційну привабливість транспортних фірм та сприятиме їх розширенню.

У процесі формування механізму управління ефективністю діяльності транспортного підприємства слід зупинитися на деяких протиріччях, до яких належать протиріччя між бажанням власників транспортного капіталу до збільшення своєї частки на ринку та платоспроможністю клієнтури, між отриманням максимально якісних транспортних послуг та характером спеціалізації транспортних підприємств, між економічними інтересами виробників транспортної продукції та інтересами транспортної галузі, між постійно зростаючими вимогами вантажовласників і пасажирів та можливостями матеріально-технічної бази галузі, між ефективністю функціонування транспортних підприємств та капіталовкладеннями в них.

Таким чином, слід узгодити ці всі суперечності під час реалізації механізму управління ефективністю діяльності транспортних підприємств (рис. 2).

Механізм управління ефективністю діяльності транспортного підприємства є системою організаційних, економічних, правових, управлінських і регулюючих дій та процесів, які формують порядок здійснення транспортного обслуговування й протікання процесів сервісного обслуговування

та впливають на нього, що приводить до досягнення очікуваних економічних, соціальних, екологічних та інших результатів з використанням економічних законів відповідно до ситуації на ринку (рис. 3).

Структурно-логічна модель системи факторів, що впливають на ефективність діяльності транспортного підприємства, розроблена І. Никифорак [9, с. 59] за п'ятьма рівнями, такими як валовий

прибуток, чистий дохід від надання транспортних послуг, транспортний тариф, якість послуг, кількісні та якісні показники.

Принципами реалізації управління ефективністю діяльності підприємства [6, с. 108] є вимір результатів роботи підприємства та його окремих підрозділів, оцінювання ефективності роботи підприємства, впровадження управлінських дій, моніторинг ефективності.

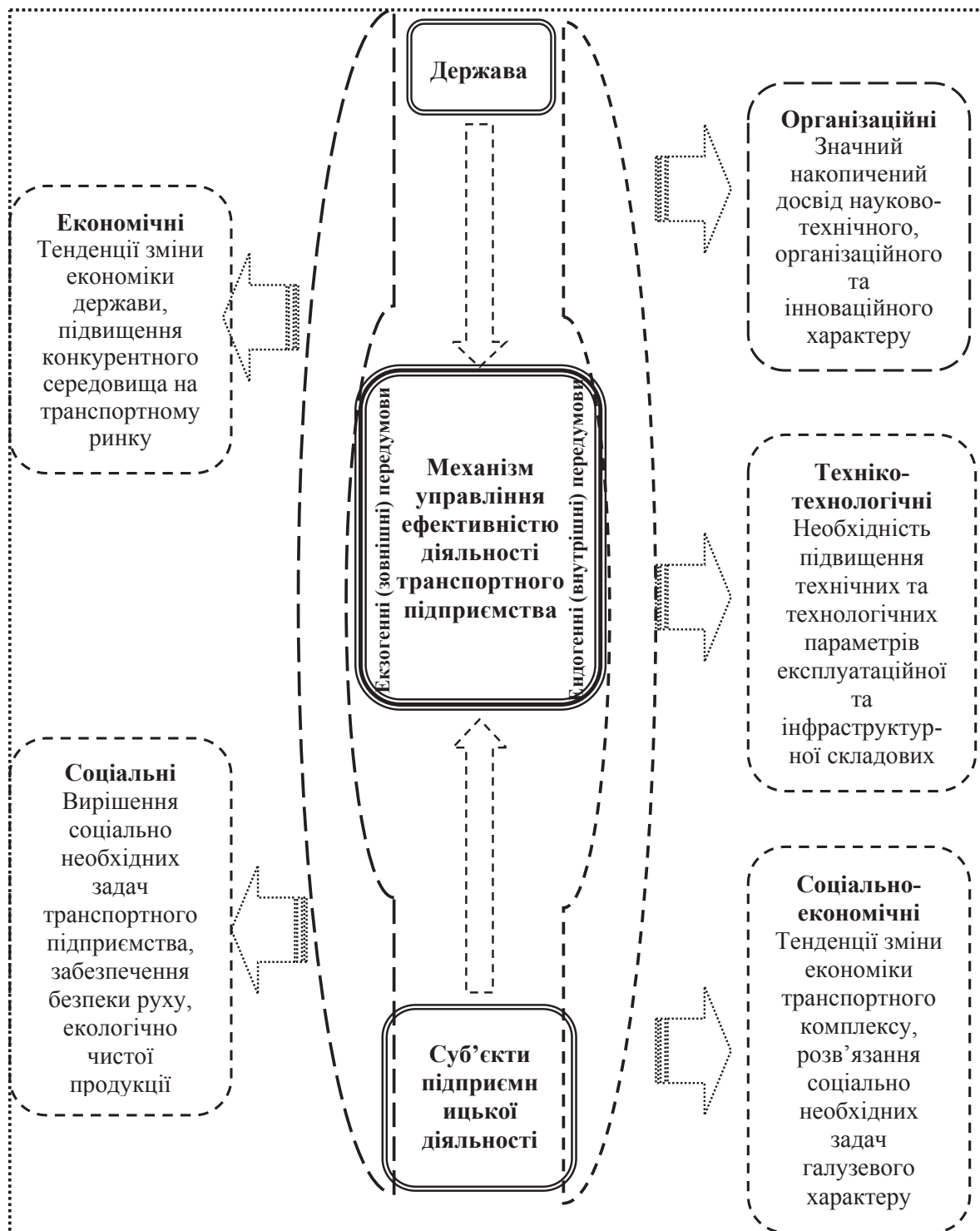

Рис. 1. Передумови формування механізму управління ефективністю діяльності транспортного підприємства

Таким чином, на нашу думку, принципами, за якими реалізується механізм управління ефективністю діяльності транспортного підприємства, є принципи системності, оптимальності, узгодженості, раціональності, ієрархічності. Крім того, до них також слід віднести принципи інтеграційності, точності, максимуму пропозицій, еластичності, обґрунтованості тарифів, юридичності, науко-

вості, інноваційності, конкурентоспроможності, комплексності, соціальної орієнтації, відкритості, єдності теорії та практики, самоокупності та ефективності.

На нашу думку, механізм управління ефективністю діяльності транспортного підприємства доцільно пов'язувати з об'єктивними умовами функціонування зовнішнього та внутрішнього

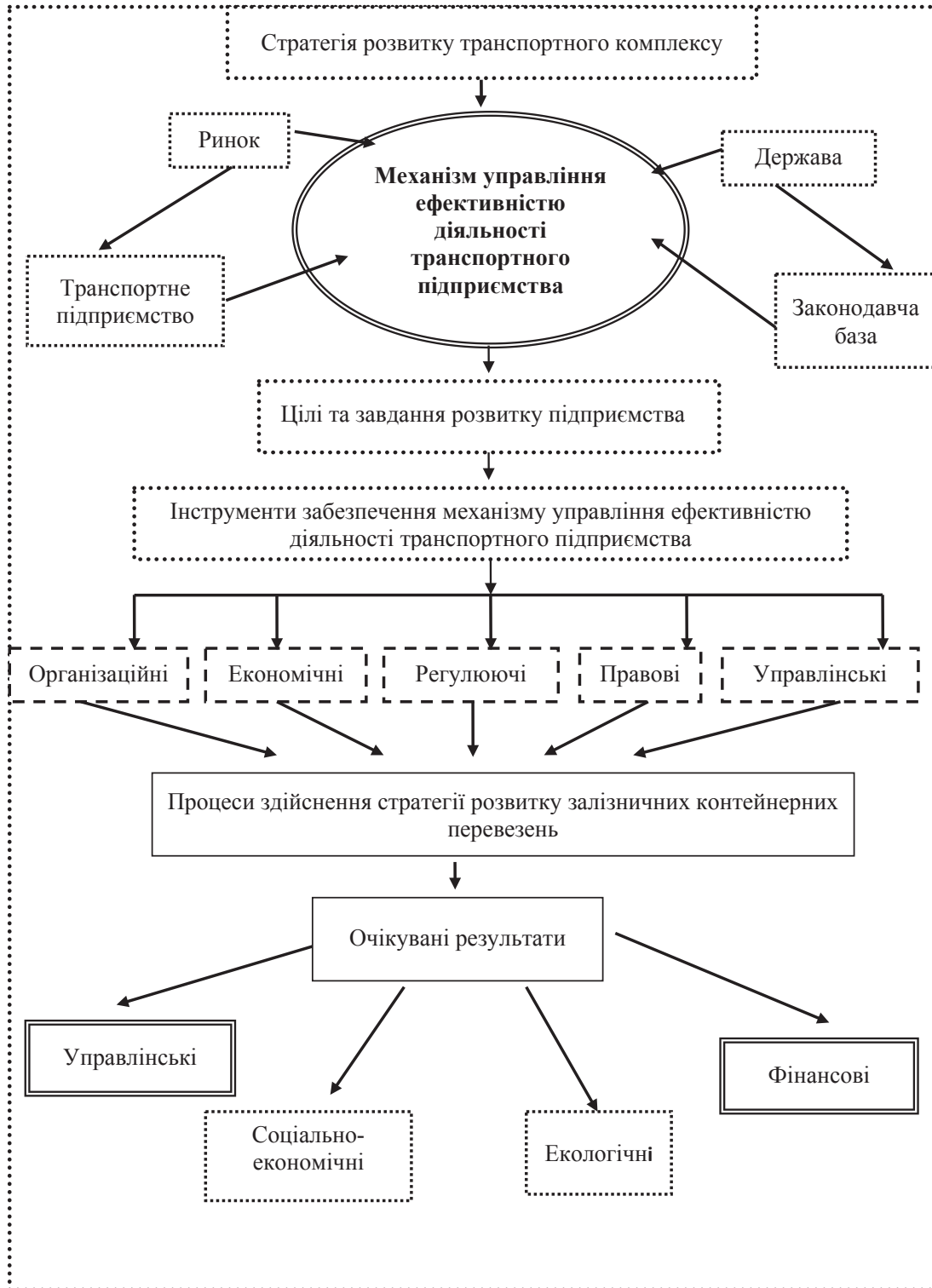

Рис. 2. Фактори формування механізму управління ефективністю діяльності транспортного підприємства

середовища, а також їх характеристиками, за допомогою яких здійснюється об'єктивний вплив на результати роботи.

Ефективність транспортного підприємства доцільно визначати інтегральними індексами ефективності підсистем [10, с. 187], а саме

структурної, функціональної, організаційної, управлінської, які порівнюються з еталонними значеннями.

Слід зазначити, що зміни розвитку складових механізму управління ефективністю транспортного підприємства залежать від їх збалансованості,

Рис. 3. Схема управління механізмом управління ефективністю діяльності транспортного підприємства

що залежать від перелічених зовнішніх та внутрішніх факторів.

Умови формування механізму управління ефективністю діяльності транспортного підприємства та реалізація схеми управління забезпечать конкурентоспроможність транспортних та супутніх послуг, їх якість, відповідно, збільшуватимуть показники прибутковості. Тому доцільно визначити основні етапи розвитку діяльності транспортного підприємства, які відображають діяльність усіх підсистем механізму, а саме необхідність існування транспортних підприємств з метою надання транспортних послуг; підбір правників, які забезпечать якість транспортних послуг; забезпечення необхідною інформацією з різних джерел; визначення основних показників роботи підприємства та показників якості обслуговування споживачів; формулювання звітності за встановленими формами; можливість корегування поточної діяльності стратегічних напрямів розвитку.

Висновки з проведеного дослідження.

У статті досліджено, що всі економічні процеси на будь-якому виробництві, яке пов'язане з наданням послуг, неможливо охарактеризувати єдиним універсальним показником. Результати роботи транспортного виробництва визначаються як кількісними, так і якісними параметрами. Кількісні параметри транспортного виробництва – це показники, що характеризують результати та витрати виробництва. Якісними параметрами характеризуються показники, що розраховуються як відношення результатів до витрат виробництва.

Визначено, що на ефективність діяльності транспортного підприємства впливають вчасність надання послуг, знання персоналу щодо технології перевізного процесу, відсутність недовіри у споживачів, забезпечення різних видів безпеки, відсутність ризиків тощо. Отже, наукові підходи до визначення сутності механізму управління ефективністю діяльності транспортного підприємства дещо відрізняються один від одного.

Досліджено, що саме під час здійснення перевезення транспортних послуг у гроші, які можна далі використовувати у схемі кругообігу, повинні реалізуватися обслуговуючі процеси, зокрема управління, планування, фінансування, страхування, інформування, стандартизація. Саме тут слід говорити про існування передумов та суперечностей формування механізму управління ефективністю діяльності транспортного підприємства. На сучасному етапі розвитку транспорту певними темпами зростання визначаються як вантажні, так і пасажирські

перевезення різними видами транспорту. До передумов формування механізму управління ефективністю транспортного підприємства можна віднести зовнішні (екзогенні) та внутрішні (ендогенні).

Таким чином, у складі механізму доцільно визначити основні етапи розвитку діяльності транспортного підприємства, які відображають роботу всіх його підсистем, такі як необхідність існування транспортних підприємств з метою надання транспортних послуг; підбір правників, які забезпечать якість транспортних послуг; забезпечення необхідною інформацією з різних джерел; визначення основних показників роботи підприємства та показників якості обслуговування споживачів; формулювання звітності за встановленими формами; можливість корегування поточної діяльності стратегічних напрямів розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андрієнко М. Якість транспортних послуг – критерій ефективного обслуговування споживачів. *Вісник економіки і промисловості*. Харків: УкрДАЗТ, 2004. С. 210–213.
2. Ареф'єва О., Запорожець Т. Підхід до формування конкурентоспроможності господарського потенціалу підприємств. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*. 2012. № 35. URL: <http://ecobio.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/3063>.
3. Гончарук А. Управление эффективностью деятельности предприятия. Одесса: Астропринт, 2012. 260 с.
4. Грабоедов В., Карчик В. Сбалансированная система показателей эффективности управления работой предприятий железнодорожного транспорта. *Экономика железных дорог*. 2006. № 1. С. 43–53.
5. Куценко А. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємств споживчої кооперації України: монографія. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. 205 с.
6. Лазарева Н. Про розуміння управління ефективністю діяльності підприємства. *Економічний вісник Донбасу*. 2015. № 2 (40). С. 105–109.
7. Маркс К., Енгельс Ф. Капітал. Кн. 2. *Твори*. 2-ге вид. Т. 2. С. 509–530.
8. Національна транспортна стратегія України на період до 2030 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
9. Никифорак І. Аналіз ефективності надання транспортних послуг у системі управління підприємств міського електротранспорту. *Економічна думка*. 2017. № 12. С. 55–61.
10. Огневий В. Моделювання стратегій розвитку виробництва через трансформацію. *Управління проектами, системний аналіз і логістика*. 2012. Вип. 10. С. 186–192.